

**Міністерство транспорту та зв'язку України
Державний департамент з питань зв'язку та інформатизації
Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова**

Кафедра політології

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З КУРСУ „ПОЛІТОЛОГІЯ”**

Одеса - 2007

Методичні вказівки розроблені к.політ.н. Безродною В.І.,
к.політ.н. Коляденко В.А.

Методичні вказівки розглянуто і схвалено на засіданні кафедри політології
Протокол №1 від 29 серпня 2007 р.

Зав. кафедрою А.О. Сіленко

Методичні вказівки розглянуто і схвалено Вченою радою ННІПС

Протокол №1 від 21 вересня 2007 р.

Директор ННІПС А.О. Сіленко

Політологія (кількість кредитів ECTS – 3; модулів – 1; змістових модулів – 9; загальна кількість годин – 108; у тому числі: лекції – 18 год.; практичні заняття – 18 год.; самостійна робота – 72 год.; вид контролю – іспит).

Мета навчання з дисципліни: надання студентам систематичних знань про політичну реальність, закономірності функціонування і розвитку світу політики; формування у студентів навичок демократичної політичної культури, вміння застосовувати політологічні знання у своїй професійній і громадській діяльності.

Структура дисципліни

Змістовий модуль	Лекції (год.)	Заняття		Самостійна робота (у тому числі ІНДЗ)	Індиві- дуальна робота
		прак- тичні	лабора- торні		
Політологія (3 кредити; 108 год.)					
1. Політологія як наука і навчальна дисципліна	2	2		8	
2. Політична влада	2	2		8	
3. Політична система суспільства	2	2		8	
4. Держава як інститут політичної системи	2	2		8	
5. Політичні режими	2	2		8	
6. Політичні партії та виборчі системи	2	2		8	
7. Політична еліта і політичне лідерство	2	2		8	
8. Політична ідеологія і культура	2	2		8	
9. Політичний розвиток	2	2		8	
Разом	18	18		72	

Зміст змістових модулів

1. Політологія як наука і навчальна дисципліна

Предмет політології. Політика як соціальне явище. Основні концептуальні підходи до визначення сутності і природи політики. Форма, зміст і процес політики. Елементи та рівні політики. Функції політики.

Виникнення і основні етапи розвитку політичної науки. Структура політології. Політологія в системі наук про суспільство і політику. Теоретичний та емпіричний рівні політологічного знання. Методи політичної науки. Функції політології.

2. Політична влада

Поняття влади як соціального феномена. Структура влади. Суб'єкт влади. Об'єкт влади. Поняття ресурсів влади. Типи ресурсів влади. Види влади. Сутність і особливості політичної влади. Механізм здійснення політичної влади. Концепція поділу влади. Система стримувань і противаг. Законодавча, виконавча і судова влади. Централізація і децентралізація влади. Поняття легітимності влади. Типи легітимності влади. Поняття ефективності влади. Співвідношення легітимності та ефективності влади.

3. Політична система суспільства

Поняття політичної системи як інструменту дослідження. Системний підхід до вивчення політики. Моделі політичних систем Д.Істона, Г.Алмонда.

Політична система як механізм формування і функціонування влади у суспільстві. Структура політичної системи. Політична організація суспільства. Політичні відносини. Політичні і правові норми. Політична свідомість і політична культура. Функції політичної системи.

Типологія політичних систем.

4. Держава як інститут політичної системи

Поняття держави. Загальні ознаки держави. Концептуальні підходи до проблеми виникнення держави. Функції держави: внутрішні, зовнішні.

Форми правління: монархія та республіка. Специфіка діяльності державних інститутів влади за різними формами правління. Форми державного устрою: унітарна держава, федерація, конфедерація.

Поняття правової держави. Основні принципи та ознаки правової держави. Громадянське суспільство: поняття, структура, функції. Поняття соціальної держави, її сутнісні характеристики.

5. Політичні режими

Поняття політичного режиму. Критерії визначення політичного режиму. Типологія політичних режимів.

Поняття тоталітаризму. Витоки та передумови тоталітаризму. Характерні риси та різновиди тоталітаризму. Сила та слабкість тоталітаризму.

Характерні риси авторитаризму. Соціально-економічні та соціокультурні фактори виникнення авторитаризму. Класифікація авторитарних режимів.

Демократичний режим і його ознаки. Теорії і моделі демократії.

6. Політичні партії та виборчі системи

Поняття політичної партії. Історичне походження політичних партій та їх еволюція. Функції політичних партій. Типологія політичних партій. Сутність і різновиди партійних систем. Основні тенденції у розвитку політичних партій і партійних систем.

Поняття груп інтересів. Функції груп інтересів. Типологія груп інтересів.

Поняття виборів, їх роль у політичній системі. Основні принципи свободних демократичних виборів. Вибори в тоталітарних, авторитарних і перехідних суспільствах. Нормативні засади виборів. Мажоритарна, пропорційна, змішана виборчі системи. Основні стадії виборчого процесу: підготовка виборів, висування кандидатів, агітаційна кампанія, голосування та підведення підсумків виборів

7. Політична еліта і політичне лідерство

Сутність політичного елітизму. Класичні теорії еліт (В. Парето, Г. Моска, Р. Міхельс). Меритократичний і владний підходи до дослідження еліт. Теорія демократичного елітизму. Основні типи еліт за функціональною ознакою (політична, економічна, культурно-інформаційна); за місцем у політичній системі (правляча, опозиційна); за інтенсивністю циркуляції і засобам рекрутування (відкрита, закрита); за характером внутрішньо елітних відносин (об'єднані, роз'єднані); за рівнем репрезентативності (еліти з високим та низьким рівнем репрезентативності).

Поняття політичного лідерства. Теорії політичного лідерства (теорія особистісних рис, ситуаційна теорія, теорія конституентів). Психологічні концепції та інтерактивний аналіз політичного лідерства. Типологія політичного лідерства. Стилi політичного лідерства. Функції політичного лідера. Тенденції розвитку політичного лідерства.

8. Політична ідеологія і культура

Сутність політичної ідеології. Функції політичної ідеології. Рівні політичної ідеології. Основні ідеологічні течії у сучасному світі. Лібералізм і

неолібералізм. Консерватизм і неоконсерватизм. Соціалізм. Фашизм. Національні ідеології. Ідеологічний дискурс: основні тенденції.

Сутність політичної культури. Призначення та функції політичної культури. Структура політичної культури. Типологія політичної культури (за Г.Алмондом і С.Вербою та ін.).

Сутність політичної соціалізації. Етапи політичної соціалізації. Агенти політичної соціалізації. Основні типи політичної соціалізації.

Політична поведінка та її основні типи. Політична участь: форми і різновиди. Абсентеїзм.

9. Політичний розвиток

Поняття політичного розвитку. Зміст і фактори політичного розвитку. Типи політичного розвитку. Теорії політичної модернізації. Сутність і етапи політичної модернізації. Шляхи модернізації суспільства і політичної системи. Поняття демократизації. Моделі переходу від авторитаризму до демократії. Глобалізація.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Заняття 1. Політологія як наука і навчальна дисципліна

1. Предмет політології.
2. Виникнення і розвиток політичної науки.
3. Структура політичної науки.
4. Основні завдання і функції політології.

Теми доповідей, повідомлень, рефератів

1. Сучасний стан політичної науки: проблеми і перспективи розвитку.
2. Політична наука в сучасній Україні.
3. Національні школи політології.
4. Теорія політики і прикладна політологія.
5. Розвиток порівняльної політології.
6. Становлення і розвиток методології та інструментарію аналізу політичних явищ.
7. Основні концепції сутності політики.
8. Політика і мораль. Проблема моральної політики в історії політичної думки.

Основна література

Алмонд Г. Политическая наука: история дисциплины // Политические исследования. – 1997. – № 6.

Гаджиев К. С. Политология: Учебник для высших учебных заведений. – М., 2003. Гл. 2.

Гудин Р.И., Клингеманн Х.-Д. Политическая наука как дисциплина // Политическая наука: новые направления / Под ред. Р. Гудина и Х.-Д. Клингеманна. – М., 1999.

Доган М. Политическая наука и другие социальные науки // Политическая наука: новые направления / Под ред. Р. Гудина и Х.-Д. Клингеманна. – М., 1999.

Истон Д. Новая революция в политической науке // Социально-политический журнал. – 1993. – № 8.

Истон Д. Политическая наука в Соединенных Штатах: прошлое и настоящее // Современная сравнительная политология. Хрестоматия. – М., 1997.

Категории политической науки / Под ред. М. А. Мельвиля. – М., 2002. Гл. 1, § 2.

Панарин А. С. Политология: Учебное пособие. – М., 2002. Введение.

Политический процесс: основные аспекты анализа. Сб. учебных материалов / Под ред. Е. Ю. Мелешкиной. – М., 2001. Гл. 2.

Политология: учебник для вузов / Под ред. М. А. Василика. – М., 2004. Гл. 1.

Политология. Учебник / Под ред. В. С. Комаровского. – М., 2002. Раздел I. Гл. IV.

Пугачев В. П. Политология. Высшее образование: Учебное пособие. – М., 2003. Гл. 7.

Рудич Ф.М. Політологія. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2005. Розділ 1.

Соловьев А.И. Политология: Политическая теория, политические технологии: Учебник для студентов вузов. – М., 2000. Гл. 1.

Цебелис Дж. В защиту теории рационального выбора // Современная сравнительная политология / Под ред В. Гельмана и Г. Голосова. – М., 1997.

Додаткова література

Алексеева Т. А. Современные политические теории. – М., 2001.

Бойцова О. Ю. Политическая наука в XX в.: общие характеристики и основные этапы становления // Вестник МГУ. Сер. 12. Политические науки. – 2001. – № 1.

Демидов А. И. Понимание в политике // Политические исследования. – 1999. – № 3.

Лозовой В. Н., Семеренко Л. М. Чикагская школа: у истоков создания «новой» науки о политике. – Ростов-на-Дону., 2000.

Макарычев А.С. Сергунин А. А. Постмодернизм и западная политическая наука // Социально-политический журнал. – 1996. – № 3.

Никитина А.Г. О том, «как возможна» наука политология (Становление и основные методологические проблемы) // Политические исследования. – 1998. – № 3.

Оберемко О. А. Чикагская традиция и политическая наука Г. Лассуэлла // Социологический журнал. – 1994. – № 1.

Оукшот М. Рационализм в политике и другие статьи / Пер. с англ. – М., 2002.

Принципы и направления политических исследований. – М., 2002.

Рациональный выбор в политике и управлении. – СПб., 1998.

Саморефлексия политики (Обзор материалов круглого стола журналов «Вопросы философии» и «Полис») // Политические исследования. – 2002. – № 2.

Самсонова Т.Н., Мерриам Ч. У истоков создания «новой науки о политике» // Социально-политический журнал. – 1996. – № 5.

Семеренко Л.М. Современная западная политическая наука: формирование, эволюция, институционализация. – Ростов-на-Дону, 1998.

Чилкот Р. Теории сравнительной политологии. В поисках парадигмы / Пер. с англ. – М., 2001.

Заняття 2. Політична влада

1. Політична влада: сутність, структура, функції.
2. Механізм здійснення політичної влади.
3. Легітимність та ефективність влади.

Теми доповідей, повідомлень, рефератів

1. Основні концепції походження та сутності влади.
2. Трансформація політичної влади в ході історичного розвитку людства.
3. Політична і економічна влада: особливості, взаємозв'язок, взаємодія.
4. Концепція легітимного панування М.Вебера.
5. Засоби легітимації влади у сучасній Україні.
6. Джерела і показники делегітимації влади.

Основна література

Вебер М. Харизматическое господство // Социологические исследования. – 1988. – № 5.

Гаджиев К. С. Политология: Учебник для высших учебных заведений. – М., 2002. Гл. 2.

Панарин А. С, Политология: Учебное пособие. – М., 2002. Гл. 4.

Политология: Учебник для вузов / Под ред. М. А. Василика. – М., 2004. Гл. 4.

Политология: Учебник / Под ред. В. С. Комаровского. – М., 2002. Раздел II. Гл. V.

Пугачев В. П. Политология: Высшее образование. – М., 2003. Гл. 3.

Соловьев А. И. Политология: Политическая теория, политические технологии: Учебник для студентов вузов. – М., 2000. Гл. 4.

Додаткова література

Болл Т. Власть // Политические исследования. – 1993. – № 5.

Дибров А. Н. Устарела ли концепция легитимности М. Вебера? // Социально-гуманитарные знания. – 2002. – № 3.

Доган М. Эрозия доверия в развитых демократиях // Мировая экономика и международные отношения. – 1999.– № 5, 6.

Итвел Р. Возрождение харизмы? Теоретические проблемы операционализации понятий // Социологические исследования. – 2003. – № 3.

Категории политической науки / Под ред. М.А. Мельвиля. – М., 2002. Гл. 2.

Короткова Н.В. Трактовка Г.Д. Лассуэллом поняття політичної влади як центральної категорії політичної науки // Вестник МГУ. Сер. 18. Соціологія і політологія.– 1999. – № 2.

Луман Н. Власть / Пер. с нем. – М., 2001.

Пронский Л. М. О природе политической власти // Вестник МГУ. Сер. 1. Социология и политология.– 2002. – № 2.

Психология и психоанализ власти: Хрестоматия: В 2 т.– Самара. 1999.

Улунян А. А. Режим «сильной руки»: механизм легитимизации (Греция в 1967–1974 годах) // Общественные науки и современность. – 2001.– № 2.

Заняття 3. Політична система суспільства

1. Поняття, структура і функції політичної системи суспільства.
2. Типологія політичних систем.
3. Умови політичної стабільності і методи її забезпечення.

Теми доповідей, повідомлень, рефератів

1. Системний аналіз у політичній науці.
2. Структурний функціоналізм як методологічна основа теорії політичної системи.
3. Порівняльний аналіз концептуальних моделей політичних систем Д. Істона і Г. Алмонда.
4. Комунікації політичної системи.
5. Характер і зміст процесів політичної інституціоналізації.
6. Політична стабільність і політичний ризик.

Основна література

Алмонд Г., Пауэлл Дж., Стром К., Далтон Р. Сравнительная политология сегодня. Мировой обзор: Учебное пособие / Под ред. М.В. Ильина, А.Ю. Мельвиля. – М., 2002.

Гаджиев К.С. Политология: Учебник для высших учебных заведений. – М., 2003. Гл. 6.

Камалов М.М. Системный структурный функционализм Габриэля Алмонда как методология сравнительного политического анализа // Вестник МГУ. Сер. 12. Политические науки. – 1997. – № 6.

Липсет С.М. Политическая социология // Американская социология: Перспективы, проблемы, методы / Пер. с англ. – М., 1972.

Панарин А.С. Политология: Учебное пособие. – М., 2002. Гл. 5. Политология: Учебник для вузов / Под ред. М. А. Василика. – М., 2004. Гл. 7. Политология: Учебник / Под ред. В. С. Комаровского. – М., 2002. Раздел II. Гл. IV.

Соловьев А.И. Политология: Политическая теория, политические технологии: Учебник для студентов вузов. – М., 2000. Гл. 11.

Рудич Ф.М. Політологія. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2005. Розділ 4.

Шварценберг Р.Ж. Политическая социология. – М., 1992. Ч. I. Гл. II-IV. Ч. II. Гл. I.

Додаткова література

Галкин А.А. Стабильность и изменения сквозь призму культуры мира // Политические исследования. – 1998. – №5.

Давыдов А.А., Чураков А.Н. Анализ процессов «входа»-«выхода» в социальных системах.// Социологические исследования. – 1999. – № 5.

Дерлугьян Г. Крушение советской системы и его потенциальные следствия: банкротство, сегментация, вырождение // Политические исследования. – 2000.– № 3.

Кабаченко А.П. Политический процесс и политическая система: источники саморазвития // Вестник МГУ. Сер. 12. Политические науки. – 2001. – № 3.

Каменская Г.В., Родионов А. В. Политические системы современности. – М., 1994. Категории политической науки / Под ред. М.А. Мельвиля. – М., 2002.

Макарычев А.С. Стабильность и нестабильность при демократии: методологические подходы и оценки // Политические исследования. – 1998.– № 1.

Пантин В.И., Лапкин В.В. Эволюционное усложнение политических систем: проблемы методологии исследования // Политические исследования.– 2002. – № 2.

Пушкарева Г.В. Политическая система: синергетический подход // США: экономика, политика, культура.– 2001.– №11.

Селезнев Л.И. Политические системы современности. – СПб., 1995.

Заняття 4. Держава як інститут політичної системи

1. Поняття держави. Ознаки та функції держави.
2. Форми правління і державного устрою.
3. Основні принципи правової та соціальної держави.

Теми доповідей, повідомлень, рефератів

1. Основні теорії походження держави.
2. Сучасні монархії.
3. Достоїнства і недоліки республіканських форм правління.
4. Федералізм: історія і сучасність.
5. Інститут президентства у сучасному світі.
6. Громадянське суспільство: поняття, структура, функції.
7. Громадянське суспільство і правова держава.
8. Основні моделі соціальної держави.
9. Проблеми становлення громадянського суспільства і правової держави в Україні.

Основна література

Гаджиев К.С. Политология: Учебник для высших учебных заведений. – М., 2003. Гл. 5.

Изензее И. Государство // Вестник МГУ. Сер. 12. Социально-политические исследования. – 1992. – № 6.

Линц Х., Степан С. «Государственность», национализм и демократизация // Политические исследования. – 1997. – № 5.

Политология: Учебник для вузов / Под ред. М. А. Василюка. – М., 2004. Гл. 10.

Пугачев В.П. Политология. Высшее образование: Учебное пособие. – М, 2003. Гл. 13.

Риггс Ф. Сравнительная оценка президентской формы правления // Сравнительная социология: Хрестоматия. – М., 1995.

Рудич Ф.М. Політологія. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2005. Розділ 4, 5.

Соловьев А.И. Политология: Политическая теория, политические технологии: Учебник для студентов вузов. – М., 2000. Гл. 9.

Шугарт М.С, Кэрри Д.М. Президентские системы // Современная сравнительная политология: Хрестоматия. – М., 1997.

Элейзер Д.Дж. Сравнительный федерализм // Политические исследования. – 1995. – № 5.

Додаткова література

Авцинова Г. И. Социально-правовое государство: сущность, особенности становления // Социально–гуманитарные знания. – 2000. – № 3.

Александр Дж. Парадоксы гражданского общества // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1999. – №1.

Балуев Д. Приватизация военно-силовых функций государства: каковы перспективы? // Мировая экономика и международные отношения. – 2004. – № 3.

Волков В. Политэкономия насилия, экономический рост и консолидация государства // Вопросы экономики. – 1999. – № 10.

Воронов І.О. Правова держава як предмет політологічного аналізу. – К., 2000.

Гусев А.Д. О правах человека и гражданина // Социально–гуманитарные знания. – 2000. – № 3.

Каспэ С.И. Империи, структура, функции // Политические исследования. – 1997. – № 5.

Мамут Л.С. Гражданское общество и государство: проблема соотношения // Общественные науки и современность. – 2002. – №5.

Сіленко А., Коляденко В. Соціальна держава: тернистий шлях до визнання. – Одеса, 2002.

Социальное партнерство: Зарубежный опыт. – М., 1995.

Сумбатян Ю. Г. Монархия – традиционная форма государственности // Вестник МГУ. Сер. 12. Политические науки. – 2001. – № 1.

Заняття 5. Політичні режими

1. Поняття політичного режиму.
2. Тоталітаризм як історичний і політичний феномен.
3. Авторитарні режими.
4. Основні риси та ознаки демократії.

Теми доповідей, повідомлень, рефератів

1. Феномен тоталітаризму у дослідженнях західних та вітчизняних політологів.
2. Конкретно-історичні форми тоталітаризму.
3. Основні різновиди авторитарного режиму в сучасному світі.
4. Причини відтворення та ерозії диктатур у сучасному світі.
5. Антічна і сучасна демократія: порівняльний аналіз.
6. Ідеї демократії в історії політичної думки.
7. Пряма та представницька демократія.
8. Гібридні режими.

Основна література

- Арендт Х. Истоки тоталитаризма / Пер. с англ. – М., 1996.
- Гаджиев К. С. Политология: Учебник для высших учебных заведений. – М., 2003. Гл. 7.
- Голосов Г. В. Сравнительная политология: Учебник. – СПб., 2001. Гл. 3.
- Категории политической науки: Учебник / Под ред. М.А. Мельвиля. – М., 2002. Гл. 4, 5.
- Лейпхарт А. Демократия в многосоставных обществах: сравнительное исследование / Пер. с англ. – М., 1997.
- Пугачев В.П. Политология. Высшее образование: Учебное пособие. – М., 2003. Гл. 8, 9, 10.
- Политология: Учебник для вузов / Под ред. М.А. Василика. – М., 2004. Гл. 8.
- Политология: Учебник / Под ред. В.С. Комаровского. – М., 2002. Раздел II, гл. II.
- Рудич Ф.М. Політологія. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2005. Розділ 6.
- Сморгунов Л.В. Современная сравнительная политология: Учебник. – М., 2002. Гл. 6, 7.
- Соловьев А.И. Политология: Политическая теория, политические технологии: Учебник для студентов вузов. – М., 2000. Гл. 11, § 2.
- Хайек Ф. Дорога к рабству / Пер. с англ. – М., 1992.
- Хантингтон С. Третья волна. Демократизация в конце XX века / Пер. с англ. – М., 2003.
- Шумпетер Й. Капитализм, социализм и демократия / Пер. с англ. – М., 1992.

Додаткова література

- Арон Р. Демократия и тоталитаризм / Пер. с франц. – М., 1993.
- Баллестрем К.Г. Апории теории тоталитаризма // Вопросы философии.– 1992. – № 5.
- Гельман В. Пострадянські політичні трансформації: начерки до теорії // Політична думка. – 2000. – №2.

- Гуггенбергер Б. Теория демократии // Политические исследования. – 1991. – № 4.
- Даль Р. Демократия и ее критики / Пер. с англ. – М., 2003.
- Демократия: теория и практика: Сб. ст. / Пер. с англ. – М., 1996.
- Демократия / Сост. С. Сироткин. – М., 2001.
- Зидентоп Л. Демократия в Европе / Пер. с англ. – М, 2001.
- Меркель В., Круассан А. Формальные и неформальные институты в дефектных демократиях // Политические исследования. – 2002. – № 1, 2.
- Пантэм Р. Чтобы демократия сработала / Пер. с англ. – М., 1996.
- Риггс Ф.У. Непрочность режимов третьего мира // Международный журнал социальных наук. Сравнительная политология. – 1993. – № 3.
- Сартори Дж. Вертикальная демократия // Политические исследования.. –1993. – № 2.
- Стур Дж. Дж. Открывая демократию заново // Политические исследования. – 2003. –№ 5.
- Тоталитаризм в Европе XX века. Из историй идеологий, движений, режимов и их преодоления / Рук. авторского коллектива Драбкина С., Комолова Н.П. – М.,1996.
- Шапиро И. Переосмысливая теорию демократии в свете современной политики // Политические исследования. – 2001. – № 3, 4, 5.
- Эйзенштадт Ш. Н. Парадокс демократических режимов: хрупкость и изменчивость // Политические исследования. – 2002. –№ 2, 3.

Заняття 6. Політичні партії та виборчі системи

1. Походження і сутність політичних партій. Функції політичних партій.
2. Сутність і різновиди партійних систем.
3. Поняття виборчої системи. Основні види виборчих систем.

Теми доповідей, повідомлень, рефератів

1. Партія як соціальний і правовий інститут.
2. Еволюція представницької функції партії.
3. Генеза політичних партій та їх сучасна класифікація.
4. Політичні партії у країнах транзиції.
5. Партійна система сучасного українського суспільства.
6. Лобізм у політичному житті західних країн.
7. Основні методологічні підходи до вивчення виборчих систем.
8. Взаємодія партійних і виборчих систем.
9. Виборчі системи і моделі електоральної поведінки.

Основна література

- Гаджиев К.С. Политология: Учебник для высших учебных заведений. – М., 2003. Гл. 8, 16.
- Голосов Г.В. Сравнительная политология: Учебник. – СПб., 2001. Гл. V, § 3; гл. VI.
- Политология: Учебник для вузов / Под ред. М.А. Василика. – М., 2004. Гл. 11; гл. 6, § 1.

Политология: Учебник / Под ред. В.С. Комаровского. – М., 2002. Разд. II, гл. VII, VIII.

Политический процесс: основные аспекты анализа. Сб. учебных материалов / Под ред. Е. Ю. Мелешкиной. – М., 2001. Гл. 5.

Пугачев В. П. Политология. Высшее образование: Учебное пособие. – М., 2003. Гл. 14, 16.

Рудич Ф.М. Політологія. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2005. Розділ 7.

Сморгунов Л.В. Сравнительная политология: Учебник. – М., 2002. Гл. 13.

Соловьев А.И. Политология: Политическая теория, политические технологии: Учебник для студентов вузов.– М., 2000. Гл. 10, § 2, 3; гл. 19, § 2.

Додаткова література

Бакун Л. Группы в политике: к истории развития американских теорий // Политические исследования. – 1999. – №1. – С. 162–167.

Бейме К. Партии // Политология вчера и сегодня. – М., 1992. Вып. 4.

Бьюэлл Э. Архаичны, но адаптивны. О политических партиях в США (Сверьясь с классическими оценками) // Политические исследования. – 1996.– № 1.

Группы интересов // Политические исследования. – 1992. – №5–6.

Джанда К. Сравнение политических партий: исследования и теория // Современная сравнительная политология: Хрестоматия. – М., 1997.

Дюверже М. Политические партии / Пер. с франц.– М., 2000.

Дюверже М. Партийная политика и группы давления. Сравнительное введение. Организация групп давления // Социально–гуманитарные знания. – 2000. – № 4.

Категории политической науки: Учебник / Под ред. М.А. Мельвиля. – М., 2002. Гл. 6, § 3.2, 3.3

Михельс Р. Социология политической партии в условиях демократии // Диалог. 1990-1991.

Ненашев Д.А. Лоббирование посредством компьютерных сетей: Новый инструмент политического влияния // Политическая наука. – 2002. – № 1.

Острогорский М. Демократия и политические партии / Пер. с франц. – М., 1997.

Семененко И. Группы интересов в процессе институционализации // Мировая экономика и международные отношения. – 1998. – №3.

Заняття 7. Політична еліта і політичне лідерство

1. Сутність і критерії еліт. Типи еліт.
2. Феномен політичного лідерства. Теорії політичного лідерства.
3. Типологія політичного лідерства. Стилi лідерства.

Теми доповідей, повідомлень, рефератів

1. У витоків елітизму: теорії еліт В. Парето, Г. Моска і Р. Міхельса.
2. Основні напрямки сучасної елітарної теорії.
3. Особливості політичної еліти України та інших посткомуністичних країн.

4. Феномен харизматичного лідерства.
5. Психоісторичні і психобіографічні концепції політичного лідерства.
6. Культ особистості.
7. Політичне лідерство у демократичному суспільстві.
8. Тенденції розвитку політичного лідерства в Україні.

Основна література

- Ольшанский Д.В. Основы политической психологии. – М., 2001. Гл. 5.
 Политология: Учебник для вузов / Под ред. М. А. Василика. – М., 2004. Гл. 6, § 3.
 Пугачев В.П. Политология. Высшее образование: Учебное пособие.– М, 2003. Гл. 7.
 Рудич Ф.М. Політологія. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2005. Розділ 7.
 Соловьев А.И. Политология: Политическая теория, политические технологии: Учебник для студентов вузов. – М., 2000. Гл. 6, § 3.
 Шестопап Е.Б. Политическая психология: Учебник для вузов. – М., 2002. Гл. 14, 15.

Додаткова література

- Блондель Ж. Политическое лидерство. Путь к всеобъемлющему анализу / Пер. с франц. – М., 1992.
 Дурдин Д.М. «Образ» политического лидера и возможности его изменения // Политические исследования. – 2000. – №2.
 Кретов Б.И. Политологическая теория лидерства // Социально-гуманитарные знания. – 2000. – № 2.
 Кретов Б.И. Типология лидерства // Социально-гуманитарные знания. –2000. – № 3.
 Кретов Б.И. Современные западные концепции лидерства // Социально-гуманитарные знания. – 2000. – № 4.
 Лассуэлл Г.Д. Психопатология и политика. Гл. VI. Политические агитаторы // Вестник МГУ. Сер. 18. Социология и политология. – 2001.– № 1.
 Лассуэлл Г.Д. Психопатология и политика Гл. VII. Политические агитаторы // Вестник МГУ. Сер. 18. Социология и политология. – 2001. – № 2.
 Пахарев А.Д. Политическое лидерство и лидеры. – К., 2001.
 Херманн М.Г. Составные части лидерства // Мир политики: суждения и оценки западных политологов. – М., 1992.

Заняття 8. Політична ідеологія і культура

1. Поняття, функції, структура політичної ідеології.
2. Політичні ідеології сучасності.
3. Поняття , структура і типи політичної культури.

Теми доповідей, повідомлень, рефератів

1. Консерватизм: історія і сучасність.
2. Ліберальна ідеологія в сучасному світі.
3. Сучасна соціал–демократія.
4. Ідеологія фашизму: основні риси.
5. Національні і релігійні ідеології.
6. Нетрадиційні ідеології (антиглобалізм, фемінізм, ідеологія „зелених”).
7. Роль політичної культури у політичній системі суспільства.
8. Особливості політичної культури тоталітарного суспільства.
9. Еволюція політичної культури українського суспільства.

Основна література

Алмонд Г., Верба С. Гражданская культура и стабильность демократии // Политические исследования. – 1992. – №4.

Гаджиев К.С. Политология: Учебник для высших учебных заведений. – М., 2003. Гл. 12, 14.

Доган М. Падение традиционных ценностей в Западной Европе: религия, государство – нация, власть // Мировая экономика и международные отношения. – 1999. – №12.

Инглхарт Р. Постмодерн: меняющиеся ценности и изменяющиеся общества // Политические исследования. – 1997. – №4.

Макаренко В. П. Главные идеологии современности. – Ростов-на-Дону., 2000. Гл. 1–4.

Политология: Учебник для вузов / Под ред. М. А. Василика.– М., 2004. Гл. 12,14.

Поппер К. Открытое общество и его враги. – М., 1992. Т. 1. Гл. 6–9.

Пугачев В. П. Политология. Высшее образование: Учебное пособие. – М., 2003. Гл. 17, 18.

Рудич Ф.М. Політологія. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2005. Розділ 9.

Рукавишников В., Халман Л.,Эстер П. Политические культуры и социальные изменения: международные сравнения / Пер. С англ. – М., 1998.

Соловьев А. И. Политология: Политическая теория, политические технологии: Учебник для студентов вузов. – М., 2000. Гл. 16, § 2, 3, 18.

Шмитт К. Политическая идеология. – М., 2000.

Додаткова література

Алексеева Т.А. Либерализм как политическая идеология // Полития.– 1999. – № 3.

Бердяев Н.А. О либерализме // Философия неравенства. – М., 1990.

Громько А.А. Победы и поражения современной социал–демократической Европы // Политические исследования. – 2000. – № 3.

Зудин А.Ю. Культура советского общества: логика политической трансформации // Общественные науки и современность. – 1999. – №3.

- Зудин А.Ю. Истоки перемен: культурная трансформация «позднесоветского общества» // Мировая экономика и международные отношения. – 1999. – №4.
- Маннгейм К. Идеология и утопия // Утопия и утопическое мышление: антология зарубежной литературы. – М., 1991.
- Матц У. Идеология как детерминанта политики в эпоху модерна // Политические исследования. – 1992. – № 1–2.
- Міхальченко М. Чи можлива інтегративна ідеологія в Україні? // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – №6.
- Мысливченко А.Г. Западная социал-демократия: тенденции обновления и модернизации // Вопросы философии. – 2001. – № 11.
- Нагорна Л.П. Політична культура українського народу: Історична ретроспектива і сучасні реалії. – К., 1998.
- Перегудов С. Западная социал-демократия на рубеже веков // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. – № 6, 7.
- Соловьев А. И. Политическая идеология: логика исторической эволюции // Политические исследования. – 2001. – № 2.
- Солонько Л. Імперська складова “української ідеології” та пострадянська бюрократія // Політична думка. – 2001. – № 1 – 2.
- Фартушний А.А. Українська національна ідея як підстава державотворення. – Львів, 2000.
- Чудинова И.М. Идеология и политика // Социально-гуманитарные знания. – 1999. – №4.

Заняття 9. Політичний розвиток

1. Поняття, зміст і фактори політичного розвитку.
2. Демократизація як тип політичного розвитку.
3. Теорії та моделі переходу від авторитаризму до демократії.

Теми доповідей, повідомлень, рефератів

1. Теорії демократичного транзиту.
2. ”Хвилі демократизації” і перспективи демократії.
3. Проблеми консолідації демократії.
4. Структурні теорії переходу до демократії.
5. Процедурні теорії переходу до демократії.

Основна література

- Ачкасов В.А. Сравнительная политология: Курс лекций. СПб., 2002. Лекция 8.
- Демократические переходы: варианты путей и неопределенность результатов // Политические исследования. – 1999. – №3.
- Пантин И. Демократический проект в современном мире // Политические исследования. – 2002. – №1.
- Политический процесс: основные аспекты анализа: Сб. учебных материалов / Под ред. Е.Ю. Мелешкиной. – М., 2001. Гл. 12, 13.

Политология: Учебник для вузов / Под ред. М. А. Василика. – М., 2004. Гл. 15.

Пугачев В.П. Политология. Высшее образование: Учебное пособие. – М., 2003. Гл. 11,19, § 2, 3.

Пшеворский А. Демократия и рынок. Политические и экономические реформы в Восточной Европе и Латинской Америке / Пер. с англ. – М., 1999.

Растоу Д.А. Переходы к демократии: попытка динамической модели // Политические исследования. – 1996. – № 5.

Сморгунов Л.В. Современная сравнительная политология: Учебник. – М., 2002. Гл. 8, 9, 10.

Соловьев А.И. Политология: Политическая теория, политические технологии: Учебник для студентов вузов.– М., 2000. Гл. 14, § 2.

Турэн А. Социальные трансформации двадцатого столетия // Международный журнал социальных наук. – 1998. – № 23.

Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / Пер. с англ. – М., 2003.

Хантингтон С. Третья волна. Демократизация в конце XX века / Пер. с англ. – М., 2003.

Шмиттер Ф. Размышления о гражданском обществе и консолидации демократии // Политические исследования. – 1996.

Шмиттер Ф. Процесс демократического транзита и консолидация демократии // Политические исследования. – 1999. – №3.

Эйзенштадт Ш. Революция и преобразование обществ. Сравнительное изучение цивилизаций / Пер. с англ. – М., 1999.

Додаткова література

Васович В. Переход к демократии в посткоммунистических странах // Вестник Моск. ун-та. Сер. 18. Социология и политология. – 1998.– №2.

Волны и циклы политического развития. Заочный «круглый стол» // Политические исследования. – 2002. – № 4.

Гельман В. Я. Постсоветские политические трансформации: наброски к теории // Общественные науки и современность. – 2001. – № 1.

Горбатенко В. Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть. – К., 1999.

Даймонд Л. Прошла ли «третья волна» демократизации? // Политические исследования. – 1999. – № 1.

Даль Р. О демократии / Пер. с англ. – М., 2000.

Капустин Б. Г. Конец «транзитологии»? (О теоретическом осмыслении первого посткоммунистического десятилетия) // Политические исследования. – 2001. – № 4.

Карл Т.Л., Шмиттер Ф. Демократизация: концепты, постулаты, гипотезы (Размышления по поводу применимости транзитологической парадигмы при изучении посткоммунистических трансформаций) // Политические исследования. – 2004. – № 4.

Категории политической науки / Под ред. М.А. Мельвиля. – М., 2002. Гл. 8.

Кузнецов И.И. Парадигма транзитологии (плюсы и минусы объяснительной концепции переходного периода) // *Общественные науки и современность*. – 2000. – № 5.

Мачкув Е. Преобразование коммунистического тоталитаризма и посткоммунистическая системная трансформация // *Политические исследования*. – 2000. – №4.

Мельвиль А.Ю. Опыт теоретико–методологического синтеза структурного и процедурного подходов к демократическим транзитам // *Политические исследования*. – 1998. – №2.

Мельвиль А.Ю. Методология «воронки причинности» как промежуточный синтез «структуры и агента» в анализе демократических транзитов // *Политические исследования*. – 2002. – № 5.

Нисневич Ю.А. Проблемы транзита в условиях постиндустриального развития цивилизации // *Вестник Моск. ун-та. Сер. 12. Политические науки*. – 2002. – №3.

Рудік О. Україна в контексті демократичних транзитів “третьої хвилі” // *Вісник Української академії державного управління при Президентіві України*. – 2000 – №1.

Рудік О. Консолідація демократичного режиму як ключовий етап демократизації // *Вісник Української академії державного управління при Президентіві України*. – 2001. – №1.

Перелік контрольних питань, що охоплюють зміст програми дисципліни

1. Предмет політології.
2. Виникнення і основні етапи розвитку політичної науки.
3. Структура політичної науки
4. Теоретичний та емпіричний рівні політологічного знання.
5. Методи політичної науки.
6. Функції політології.
7. Політика як соціальне явище.
8. Поняття, структура і види влади.
9. Сутність і особливості політичної влади.
10. Механізм здійснення політичної влади.
11. Легітимність та ефективність влади.
12. Поняття, структура і функції політичної системи.
13. Типологія політичних систем.
14. Поняття, загальні ознаки, функції держави.
15. Основні концепції походження держави.
16. Форми правління.
17. Монархія як форма правління.
18. Республіка як форма правління.
19. Парламентська республіка та її основні ознаки.
20. Президентська республіка та її основні ознаки.
21. Змішані форми республік.
22. Форми державного устрою.
23. Ознаки і особливості унітарної держави.
24. Федерація і конфедерація як форми державного устрою.

25. Основні принципи та ознаки правової держави.
26. Громадянське суспільство: поняття, структура, функції.
27. Поняття соціальної держави, її сутнісні характеристики.
28. Походження і сутність політичної партії.
29. Функції політичних партій.
30. Типологія політичних партій.
31. Сутність і різновиди партійних систем.
32. Групи інтересів: поняття, типи, функції.
33. Поняття виборів, їх роль у політичній системі.
34. Основні принципи свободних демократичних виборів.
35. Основні типи виборчих систем.
36. Мажоритарна виборча система.
37. Пропорційна виборча система.
38. Поняття політичного режиму і його типи.
39. Тоталітаризм як історичний і політичний феномен.
40. Авторитарний політичний режим.
41. Демократичний політичний режим, його ознаки.
42. Поняття та основні типи еліт.
43. Класичні теорії еліт (В. Парето, Г. Моска, Р. Міхельс).
44. Основні напрямки сучасної елітарної теорії.
45. Природа політичного лідерства.
46. Типи і стилі політичного лідерства.
47. Сутність і функції політичної ідеології.
48. Рівні політичної ідеології.
49. Основні ідеологічні течії у сучасному світі.
50. Лібералізм і неолібералізм.
51. Консерватизм і неоконсерватизм.
52. Соціалізм як політична ідеологія.
53. Сутність політичної культури, її структура і функції.
54. Типи політичної культури.
55. Політична соціалізація: сутність, етапи, типи.
56. Політична поведінка, її основні типи.
57. Політична участь: сутність, форми і різновиди.
58. Політичний розвиток: поняття, критерії.
59. Фактори політичного розвитку.
60. Типи політичного розвитку.